

"וקיבץ נדתי ישראל"

באו שערינו בתודה (תהלים ק, ג)

"באו שערינו בתודה", אומר הפסוק בפרקו של הרבי, ואנו נפרשו על יום קיבוץ גלויות, אשר מקצה הארץ יאמר עם ישראל "באו שערינו", לחצרות בית מקדשנו ובית חיינו ותפארתנו.

"שערינו" לשון רבים נאמר. ואכן, בטעימה והכנה לקיבוץ גלויות שכבר החלה בזמן הגלות - אשר כולם נקבצו ובאו ל"תל תלפיות", בית רבינו שבבבל, מקדש העיקרי שבזמן הגלות - לא שער אחד יש, כי אם שערים רבים. זה "הגיע לרבי" בעקבות בעיה שהייתה במשפחתו, והיה זקוק בדחיפות לברכה. האחר הגיע כדי להתבשם מחידושי התורה בהתועדות. ועוד אחד

הגיע, והוא דווקא רצה לקבל דולר מידי הקדושות של הרבי, וחברו לידו - סתם נקלע למקום בטעות, הציץ ו... נשאר. וכך, בשערים ודרכים רבות הגיעו אלפי רבות ישראל בשערינו של בית חיינו, מהאופן הנעלה ביותר, ועד לזה אשר הביאוהו הגויים כמנחה בכלי טהור, כדברי הפסוק.

הצד השווה שבכולם, שמרגע שדרכה כף רגלם בשערינו, ולו במפתח החיצוני והמרוחק ביותר, אך שם "שערינו" נקרא עליו - הרי הצעד הבא כבר יהא "בתודה" למי שאמר והיה העולם, ולמי ששלח לעולם את נשמתו הקדושה של רבינו מלכנו שליט"א, שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה.

מוסר סיווד - י"א ניסן, שנת ה-100

שנת תשל"ב

איש המסתורין של הרבי

לפני ארבעה חודשים הסתלק לבית עולמו יהודי בשם ר' אורי כהן מהולנד והוא בן תשעים. במשך כששים שנה עסק בלהט בעשרות פרשיות עלומות למען הצלת יהודים במדינות שונות, הולנד, איראן, אוקראינה, גרמניה – כשבין לבין הקים מוסדות חינוך מפוארים בהולנד, וכל זאת בהוראותיו הישירות של הרבי. לעתים היה נכנס ליחידות כמה שעות, ומיד יוצא מ-770 ונעלם כלעומת שבא. מסתורין היה בימיו ומסתורין בהסתלקותו • "בית משיח" התחקה אחר עקבותיו, גילה טפח אך מצא טפחיים מכוסים בערפילי מסתורין • האיש שעסק בשליחות הרבי בקיבוץ נדחי ישראל

מאת: שניאור זלמן ברגר

השניה נשא את רבקה יעקובסון – בתו של מזכיר הקהילה היהודית ברוטרדם.

ביום בי אייר ת"ש פלשו גייסות הגרמנים להולנד. חמשה ימים לאחר מכן הולנד כולה היתה כבר בשלטון נאצי. הרובע היהודי נהרס בהפגזות הכבדות, וכעבור זמן קצר החלו הגזירות. היהודים חויבו להירשם במשרדי הגסטפו, עסקים יהודיים הוחרמו, הנסיעה בתחבורה הציבורית נאסרה על היהודים והקניה בחנויות הותרה רק לשעות ספורות. גזירות אלו ואחרות הציקו ליהודי הולנד, אבל לרי אורי היתה באותם ימים דאגה חשובה יותר: השחיטה נאסרה, ומה היהודים יאכלו?

בצעד נועז שכר בית ברובע בו שכנו משרדי הנאצים. הבית היה ממוקם בין משרדי הצי הגרמני, לבין משרדי

ווס אחד" – מספר הרב שלמה פורסט מקרית מלאכי – "הבחינו כמה מהתמימים ב-770 ברי אורי שנכנס למזכירות וכמה רגעים לאחר מכן נכנס ליחידות. הוא שהה בקודש זמן רב וכשיצא מיהר להסתלק מהמקום עם המונית שהמתינה לו כל העת בחזרה לשדה התעופה, להמשך השליחויות המסתוריות בהן עסק על פי הוראותיו של הרבי".

• • •

ר' אורי יהודה כהן נולד בשנת תר"ע בעיר המבורג שבגרמניה לאביו ר' אברהם אריה הי"ד. בצעירותו למד בישיבה בפרנקפורט שם שהה עד עלות היטלר ימ"ש לשלטון. או אז היגר לעיר רוטרדם בהולנד שם פתח מפעל לגבינות. מספר שבועות לפני פרוץ מלחמת העולם

כסף. בדירה זו חיו עד לסיום המלחמה.

בזמן המלחמה הנוראה, נותרו מספר יהודים שהסתתרו ברוטרדם, והם היו זקוקים לעזרה מיידית, כמו תשלום לגויים שהסתירו אותם, וכן אוכל. לשם כך שיתף ר' אורי פעולה עם המחותרת הקומוניסטית שלחמה בנאצים. חברי המחותרת סיפקו לו תלושי מזון כדי שיחלקם ליהודים הרעבים, והוא מצידו העביר למחותרת מנגנונים להפעלת מטעני נפץ. הוא אף הגה רעיון נועז להשגת נשק מדים ומסמכים של חיילים נאציים.

מספר ר' יוחנן ספרנאי מכפר חב"ד: "ר' אורי ביקש מבעל קונדיטוריה מידידו, להכין שני סוגי בונבוניירות שוקולד; באחד מהם הכניס רעל חזק במיוחד, וכן סוג נוסף, 'רגיל', שנעטף בצבע אחר. בונבוניירות אלו מסר ר' אורי לאנשי המחותרת ההולנדית. נערות הולנדיות צוידו בבונבוניירות הללו משני הסוגים, והן יצאו לטייל עם חיילים גרמנים.

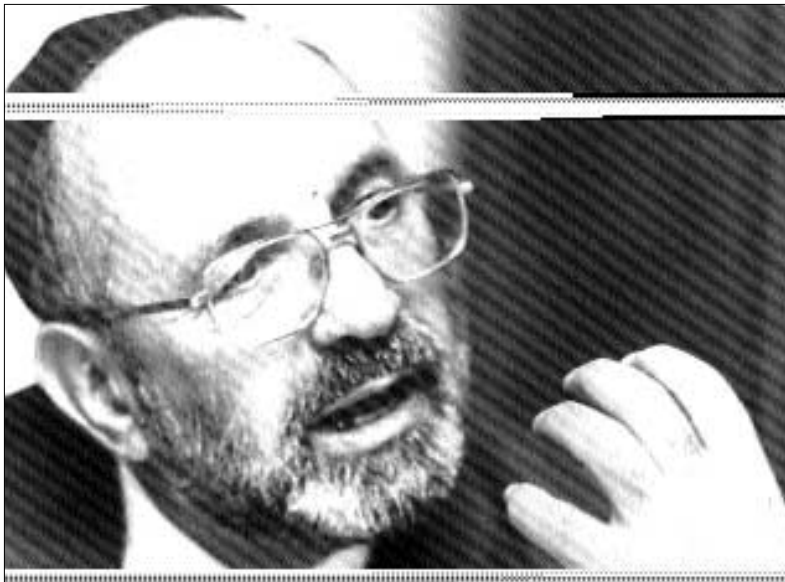
"במהלך הטיוול עם החייל הגרמני, הוליכה הנערה את החייל למקום מוסכם על אנשי המחותרת, שם הציעה לו בונבוניירה; היא אכלה את הבונבוניירה הרגילה, ואילו לחייל הגרמני נתנה בונבוניירה מורעלת. תוך דקות ספורות, נפל הגרמני ללא רוח חיים ואנשי המחותרת שהמתינו לא הרחק, פשטו את מדיו, לקחו ממנו את המסמכים והנשק, זרקו את הגופה לתעלת מים והסתלקו מהמקום.

"כך נהרגו עשרות חיילים גרמניים, ור' אורי קנה את ליבם של אנשי המחותרת שמצידם סייעו לו להגיש עזרה בהסתרת יהודים.

"סיפור זה שמעתי מר' אורי בעצמו" – חותם ר' יוחנן ספרנאי את סיפורו.

יותר משעסק בהריגת הנאצים, התעסק ר' אורי

ר' אורי כהן

ארגון הנשים הנאציות. פעמיים בשבוע הביא ר' אורי שוחט למקום ששחט כמות מספקת של עופות עבור יהודי רוטרדם.

גטאות לא הוקמו ברוטרדם, אך במשך שנתיים סבלו היהודים מגזירות קשות. בטי"ז אב תש"ב קיבלו אלפיים מיהודי העיר זימון להתייצב בככר העיר, מעטים הסתתרו, אבל רובם הגיעו לכיכר, ממנה נשלחו למחנות "עבודה" שלא היו אלא מחנות השמדה בגרמניה. לאחר כמה משלוחים, נותרו יהודים מעטים בלבד ברוטרדם, ביניהם ר' אורי, רעייתו ובתו התינוקת. בשנת תשי"ג נולד לו בן נוסף שנפטר כעבור כמה שבועות. ר' אורי בא בדברים עם אזרח הולנדי שהעביר את הגופה לשומר 'בית החיים', וכך הובא התינוק לקבורת ישראל.

תקופה קצרה עברה מאז נפטר התינוק, ובאחד הימים התדפקו אנשי הגסטאפו על דלת ביתו של ר' אורי. הם ביקשו את הילד של משפחת כהן. ר' אורי ענה שהילד נפטר. אחד השוטרים ההולנדיים הציע לקחת את הבת, אולם הגרמנים כידוע מסודרים מאוד, והם אמרו שברשימה שלהם נכתב ילד ולא ילדה, וכך הסתלקו לדרכם. ר' אורי ואשתו הבינו שמסוכן מדי להמשיך להחזיק את הבת הפעוטה בבית, והם מסרו אותה מיד לידידים גויים שאימצו אותה עד סיום המלחמה.

פ עם אחר פעם ניסו הגרמנים לתפוס את ר' אורי אך הוא ניצל בניסים גלויים! מסתבר שעוד נכוננו לו תפקידי מפתח חשובים בחייו!

בפעם הראשונה שבאו אנשי הגסטפו לביתו, אמר להם – כשהוא מעמיד פנים עצובות: "חבל על היינות הטובים שיש לי בבית". הגרמנים נרמזו, וכעבור שעה קלה שכבו בביתו בגילופין, ור' אורי ואשתו נמלטו על נפשם. בפעם אחרת הגיעו הגרמנים לביתם. עוד הם דופקים בדלת, ארזו ר' אורי ורעייתו במהירות את מיטלטליהם, נכנסו לחדר פנימי, משם למרפסת וממנה עברו לדירה סמוכה, ונעלמו מהאזור.

גוי הולנדי בעל לב-טוב שהיה בקשרים טובים עם קצינים נאצים, היה מגלה ליהודים את מי הגרמנים רוצים ללכוד בזמן הקרוב. לילה אחד נודע לר' אורי שבעוד שעה קלה יגיעו הגרמנים לביתו. הוא ואשתו יצאו מיד את דירתם במנוסה. הם לא הספיקו לרדת במדרגות הבנין, כשמולם התייצבו אנשי הגסטפו שנתעו לדעת היכן גרים משפחת כהן. ר' אורי לא היסס והראה להם על אחת הדירות בבנין. כשהגרמנים עלו במדרגות, נסו ר' אורי ורעייתו על נפשם...

בשעת לילה הגיעו לבית ידו גוי מקומי. ר' אורי אמר לו בתקיפות: "איך לך ברירה, אני נשאר כאן הלילה עד הבוקר. אם אשאר לאחר מכן, זכותך למסור אותנו למשטרה". בשעת בוקר מוקדמת עזבו בני הזוג את הבית ונדדו ממקום מסתור למשנהו, עד שהצליחו למצוא גוי שהסכים להסתירם לזמן ארוך תמורת בצע

שנת תשל"ג

פדיון שבויים

בזמן השלטון הקומוניסטי בברית המועצות, היו חסידי ברסלב שנסעו בחירוף נפש לקברו של רבי נחמן מברסלב באומן שבאוקראינה, למרות הסכנות שבדרך.

כשהגיעה אליהם השמועה שבהולנד יש אפשרות להשיג בקלות יחסית דרכונים מזויפים, החלו קבוצות חסידי ברסלב להגיע להולנד, ועסקו בהכנת דרכונים. באחד הימים נתפס אחד החסידים.

יום אחד מקבל ר' אורי טלפון בהול מעורך דין הולנדי, שסיפר בקול נרגש כי "חסידי ברסלב נתפס בשדה התעופה בהולנד וברשותו עשרים דרכונים מזויפים. מוניתי על ידי השלטונות לייצגו, אולם החסיד מסרב לשתף פעולה עם חוקריו, כיון שאינו רוצה לגלות לשם מה זויפו הדרכונים ובשם מי נשלח לכאן. מהתביעה נמסר לי" – המשיך לספר עורך הדין – "כי בתגובה לשתיקתו הוא יישב בכלא שנים רבות בגין התארגנות פלילית". עורך הדין ביקש את התערבותו של ר' אורי.

כבר למחרת נפגש ר' אורי עם שרי ממשלה ופקידים בצמרת הממשל, והסביר כי החסיד אינו פושע, אלא בסך הכל רצה לפרוץ את מסך הברזל ולפקוד את קברו של צדיק בו הוא מאמין.

לתדהמת כל המעורבים בפרשה, עוד באותו יום שוחרר החסיד לדרכו ללא תנאים...

ר' אורי כהרגלו חשב על רעיון נועז ביותר. הוא דאג להעמיד חופה, ולקדש את שני הצעירים, וכך מצאה לה הכלה מקום מסתור אצל חתנה – – –

בהצלת יהודים. הוא טרח בזה תוך סיכון עצמי ומסירות נפש עצומה.

בימי המלחמה, דאגו הנאצים להרוס את בתי הכנסת ברוטרדם, אולם המרתף של בית הכנסת המרכזי, נשאר עומד על תילו כיוון שהיה מבנה חזק במיוחד. במרתף שכן ארכיון הקהילה היהודית בו תעודות רישום הנישואין של הקהילה, וכן כתרים של ספרי תורה, עם חפצי ערך רבים נוספים.

הנאצים נעלו את המרתף במגעול פשוט משום שלא חלמו שמאן-דהו יעז להכנס למרתף ללא רשותם. אולם ר' אורי היה נועז מאוד. הוא ניצל את עובדת היותו יליד גרמניה, דובר גרמנית רהוטה ולבוש באופנה הגרמנית, והפקיד תמיד להסתובב ברחובות רוטרדם כשתחת בית שחיו עיתון בשפה הגרמנית. משום כך יכל להסתובב ברחובות העיר ללא פחד ולהגיע עם חבר אל המרתף ולרוקן את תכולתו. הוא הבין את החשיבות בתעודות הנישואין של הקהילה, ומסר אותו למשמרת בארכיון העירייה. למרות שראש העיר היה ממונה מטעם הנאצים, הסכים מנהל הארכיון להשאיר את הארכיון למשמרת ברשותו.

את כתרי הספר תורה וחפצי ערך אחרים מכר בשוק השחור, ובתמורתם שילם שכר לגויים שהסתירו יהודים ובמקביל החל בחלוקת מזון ליהודי העיר. מידי בוקר יצא לרחובות העיר רכוב על אופניים של חלבן; "כדי החלב" שלו היו מלאים בחבילות מזון אותם חילק, וכך הציל בכל יום כשלוש מאות משפחות יהודיות מחרפת רעב!...

באותם ימים פנתה אליו נערה יהודיה בבקשה למצוא לה מקום מסתור. הנערה סיפרה כי היא באה בקשרי שידוכין לפני פרוץ המלחמה, וכעת חתנה מתחבא במרתף מסויים, אבל היא, כמובן, לא יכולה לגור עם חתנה, ולכן היא מבקשת מסתור במקום אחר...

מימין: בהולנד, לאחר השואה.
משמאל: עוסק בבניית הקמפוס החינוכי

ו' שבת תשי"ג, מודה לו הרבי על עזרתו לשד"ר משיבת תומכי תמימים ומברכו בעשירות בגשמיות.

עם השנים הלכה הקהילה ברוטרדם והצטמקה. בעקבות זאת העתיק ר' אורי את מקום מגוריו לאמסטרדם בירת הולנד.

בחודש תשרי תשל"ה ביקר המשפיע ר' מענדל פטרס ע"ה אצל קרובי משפחתו באמסטרדם. לכבודו של ר' מענדל, ערך ר' אורי בביתו סעודת ימלוה מלכא. בזמן הסעודה סיפר ר' מענדל בהשתוממות רבה כי בהולכו ברחוב באמסטרדם ראה את אחד מילדי המשפחות החרדיות נוסע על אופניו, ותוך כדי נסיעה נפלה ממנו הכיפה. "הילד לא הרים את כיפתו מיד" – נענה ר' מענדל – "אלא המשיך מעט בנסיעה, ואז חזר והרים את הכיפה". מעיני ר' מענדל נשקף הכאב: "זה קורה בגלל שאין חיידר על טהרת הקודש בהולנד". הוא תבע במילים פשוטות וברורות כי אחד הנוכחים חייב לקחת על עצמו לפתוח 'חיידר' על טהרת הקודש...

איש לא הרהיב עוז בנפשו, לקחת מטלה שכזו על עצמו, עד שר' אורי נענה והגיב להצעה בחיוב. ר' מענדל לא וויתר: "מאיפה יהיו לך כוחות לכך?" שאל את ר' אורי והוא השיב בפשטות: "אני הייתי פרטיזן במחתרת ההולנדית". ר' מענדל נתן בו מבט ארוך ואמר: "אם כן צריך לבדוק את כוחותיך..."

הריסה לצורך בנין פועלים הורסים את בנין התלמוד-תורה בהוראת שלטונות הולנד

איב תשי"ה. הדי הקרבות נדמו, ויהודי הולנד מצאו את עצמם במצב מחריד. תשעים אחוזים מקהילת יהודי הולנד נספו בשואה האיומה, בהם הוריו של ר' אורי, הורי אשתו ובני משפחה רבים נוספים שנשלחו אל מחנות ההשמדה. הי"ד.

עם תום המלחמה הכירו יהודי רוטרדם וראשי השלטונות בר' אורי כראש הקהילה היהודית. זה היה המשך טבעי להצלת חיי היהודים בזמן המלחמה. ר' אורי לקח את התפקיד ברצינות, ומסר את עצמו למטרה הנעלית – שיקום ההריסות והפחת רוח חיים ביהדות רוטרדם ובהולנד בכלל.

ר' יוחנן ספרנאי שב ומספר על הצעדים שעשה ר' אורי לשיקום הקהילה:

"המטרה הראשונה היתה שיקום בית הכנסת היחיד שנותר ברוטרדם. ר' אורי השיג את מפתחות בית הכנסת, ויחד עם הרבנית שרה פורסט (אמו של הרב יצחק פורסט שליט"א מרבני הולנד) – שיקמו את בית הכנסת וארגנו בו מחדש תפילות מסודרות".

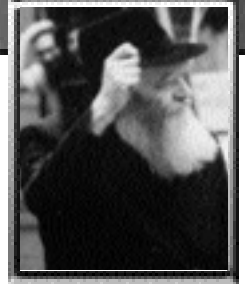
ר' אורי החל לעסוק בשיקום בניני מוסדות הקהילה. באותה תקופה פתח ישיבה בעיר האודה שבהולנד לבחורים שהבריח ההולנד ממחנות הפליטים שקמו באירופה לאחר המלחמה. אולם עד מהרה החלו גורמים ממשלתיים – שכנראה האווירה הנאצית השפיעה עליהם – להתנכל למוסדות היהודיים ואף הרסו את המוסדות שר' אורי פתח עבור הפליטים.

באותם ימים, כאשר רבבות פליטים סבבו ברחובות, רעבים וחסרי קורת גג, פתח ר' אורי את ביתו בפניהם ללא חשבון. כלתו, מרת רחל כהן, מספרת על התעסקותו במצות הכנסת אורחים:

"בביתו תמיד בישלו בסירים ענקיים. הוא אירח יהודים רבים שמצא ברחוב. כששאלתי אותו פעם כיצד מסוגל אתה לארח חולים ואנשים שריח רע נודף מהם, השיב בפשטות 'האם אפשר להשאיר יהודי רעב?' כל יהודי שהגיע לרוטרדם ידע שהכתובת להתארח היא אצל ר' אורי כהן, עד כדי כך היה זה מפורסם שכשהחשמלית היתה מגיעה לתחנה הסמוכה לביתו, היה הנהג פונה ליהודים שראה בחשמלית, ואומר להם 'נהנה פה ביתו של כהן, כנראה לפה אתם רוצים להגיע'..."

במשך השנים אירח שד"רים משיבת חב"ד בבראנוואה שבצרפת. הללו סיפרו לו על חב"ד ועל הרבי שעלה באותה תקופה על כס הנשיאות. בעקבות זאת החל להתקרב לחסידות חב"ד. הוא למד חסידות, כתב מכתבים לרבי ואף נסע ל-770 פעמים רבות וזכה להכנס ליחידויות רבות.

את היכולת הכספית לארח אנשים ולתרום בעין יפה למוסדות, השיג לאחר שהחל לשלוח ידו במסחר. לא תמיד ראה ברכה בעסקיו, ולעיתים ספג נפילות קשות, אך גם במצבים קשים אלה, המשיך כדרכו לארח אורחים ולתרום בעין יפה. במכתב שכתב לו הרבי ביום

שנת תשל"ד

"כך ר' אורי קירב אותי לחב"ד"

הרב יוחנן ספרנאי מכפר חב"ד מספר כיצד ר' אורי הביא אותו לעולמה של חב"ד.

"נולדתי בעיר רוטרדם למשפחה שאינה שומרת מצוות. לאחר שהתקרבתי ליהדות, הכרתי את ר' אורי כאחד המתפללים בבית הכנסת. הוא ניגש אלי והחל לדבר עמי, ומאז היה מרבה לשוחח איתי בעניני יהדות. הוא אף הזמין אותי לביתו לסעודות שבת, ובמשך הזמן אף התחיל ללמוד איתי תורה.

"בשלב מסוים סיפר לי על תנועת חב"ד ועל הרבי, עד שבאחד הימים הציע לי לנסוע ללמוד בישיבת חב"ד בבראנוואה שבצרפת. בתחילה חששתי, אבל ר' אורי שיכנע אותי בדרכי נועם, והצליח להפיג את חששותי. ארזתי מזוודה וטסתי לצרפת.

"להגיד שהיה קל – בוודאי שלא. דיברתי הולנדית, גרמנית ואנגלית, ובחורי הישיבה דיברו רק בצרפתית ובאידיש, וכלל לא הבנתי את מה שניסו להסביר לי. לקח זמן עד שתפסתי את אופן ההיגוי של השפה, וכך דיברתי גרמנית ושמעתי אידיש... לאחר תקופה ארוכה של לימודים בישיבה הבנתי מהו חסיד, ואכן נהייתי לחסיד של הרבי. כל זאת הודות לר' אורי ששלח אותי ללמוד בבראנוואה."

בו במקום מזג ר' מענדל כוס 'משקה' והורה לו לשתותה עד תומה. כשסיים כוס אחת, נתן לו כוס שניה ושלישית; כשסיים שלוש כוסות ועל ר' אורי לא נראה שהמשקה השפיע עליו, נענה ר' מענדל בקורת רוח "רואים שהיית פרטיזן"...

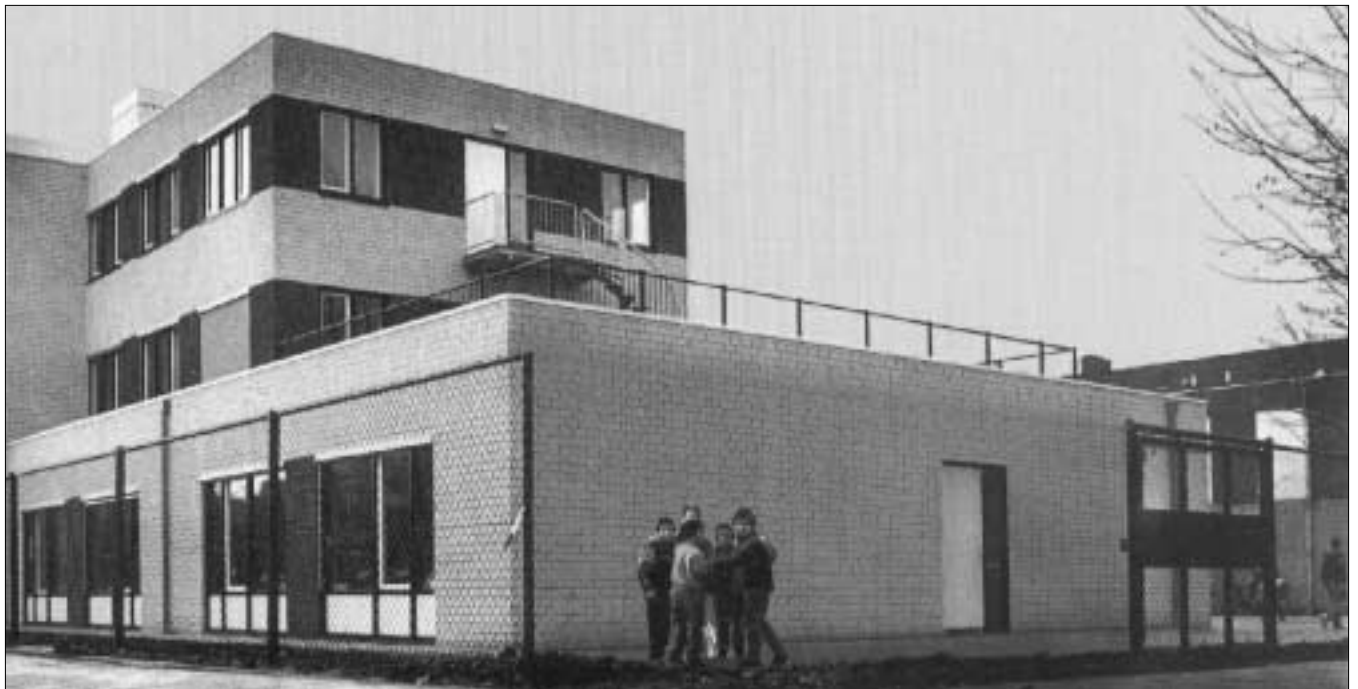
רק כמה ימים חלפו מאז, וה'יחידרי' קם והיה לעובדה. ר' אורי הקצה לשם כך שני חדרים מתוך ארבעה שהיו בביתו. ב'יחידרי' החדש היו ארבעה תלמידים; שני בניו של הרב יצחק פורסט עם שני ילדים נוספים. הימלמדי הראשון היתה רעייתו של ר' אורי – גב' רבקה, שלמדה עם התלמידים את האותיות א-ב העבריות.

בחודש תשרי תשל"ה הוקם אפוא התלמוד תורה, וכיום הוא מתנוסס לתפארה באמסטרדם ומונה כמה מאות תלמידים. במשך כל השנים הללו ניהל ר' אורי את היחידרי' ביד רמה (כפי שיסופר בהמשך) עד לפני חמש שנים, כשאז מסר את שרביט הניהול לפרופסור ר' דניאל מאירס, מחסידי חב"ד בהולנד.

עם הקמתו של היחידרי' התחוללה מלחמה של ממש נגד ר' אורי. כמה מראשי קהילת אמסטרדם טענו שכיון שקיים בעיר זה שנים רבות בית ספר יהודי, הרי שפתיחת היחידרי' לא נועדה אלא לעורר מדינים ומחלוקות (אכן היה בית ספר יהודי בעיר, אבל חוץ מכך שתלמידיו היו יהודים, הרי שלא ניכרו בו סימנים יהודים, ובוודאי שלא בתכנית הלימודים).

בעקבות זאת החלו לחצים ואיומים נגדו. בהגיעו לבית הכנסת מדי יום ביומו, ספג גערות ונאצות. אחד הלוחמים הגדיל לעשות וסטר על לחיו בפני כל המתפללים. כשהמתנגדים ראו שאין הוא נבהל מהם,

הקמפוס החינוכי
המפואר שהקים
ר' אורי כהן

"אך כאן נוצרה בעיה חדשה: החוק בהולנד אסר לימודי קודש בבתי ספר הנתמכים בידי השלטונות, וזאת על יסוד חוק שוויון זכויות שבאחד מסעיפיו נכתב שבתי הספר לא ייחדו שעות ללימודי דת (ראה מסגרת). אבא ביקש מפקידים בכירים במשרד החינוך ההולנדי להתיר ללמוד לימודי קודש ב'חיידר', אך הם טענו שאין בסמכותם לשנות את החוק. בלית ברירה פנה לשר החינוך ולאחר שיחות ארוכות ולחצים, הסכים שר החינוך לשנות את החוק – והתיר את לימודי הקודש בבתי הספר בהולנד. כך אבא שינה את החוק בהולנד עבור בית-ספר יהודי אחד..."

"המלחמות שנמשכו בשנים הראשונות, פסקו לאחר שהמוסד התבסס, והגורמים העוינים הבינו שהמקום מבוסס דיו, ולא יוכלו לגרום לסגירתו. רק אז הופסקו הלחצים והאימים."

"את 'החיידר' ניהל אבא במשך כעשרים שנה. הוא דאג לתקציבים ומבנים, כאשר הטיפול החנוכי הופקד בידי צוות מקצועי ומיומן. אבא פיקח על התנהלות 'החיידר' מלמעלה, והתערב רק כשהיה בכך צורך."

"אסיים באנקדוטה על המצב הרגיש ששרר באותם שנים. באותן שנים הרבה אבא לנסוע לרבי לצורך עניינים שונים, שגם אני לא יודע את טיבם. פעם אחת הגיע לנו יורק כדי לשהות אצל הרבי, אך בטרם הספיק להגיע ל-770 שוחח בטלפון עם הולנד ונדע לו כי הגורמים המתנגדים מתכוונים לערוך צעדים מסוימים שיזיקו מאוד ל'חיידר'. אבא לא המתין, ובו במקום חזר לשדה התעופה, ועלה על המטוס הראשון להולנד כדי לסכל את המזימה..."

כשהדבר נודע לרב חודקוב שאבא נסע מיד מבלי להכנס אפילו ל-770, שיבח את אבא ואמר לו "יישר כח שכך עשית..."

הרב יעקב אליעזר פרידריך מאנטוורפן בלגיה היה יד ימינו של ר' אורי ז"ל בכל ענייני הקמת וניהול 'החיידר', כאשר עד היום הוא משמש כחבר ההנהלה. הרב פרידריך אכן גר באנטוורפן, אבל לצורך עבודתו ב'חיידר' הוא נוסע לפעמים אפילו שלוש פעמים בשבוע

איימו עליו ועל משפחתו שירצחו אותם! כל אותה תקופה חיו ר' אורי ובני משפחתו בפחד גדול, מחשש לחייהם.

מי שהחזיק את ידיו כל אותה תקופה והעניק לו עידוד רב ועוצמה, היה הרב חיים מרדכי אייזיק חודקוב, מזכירו של הרבי, ומנהל המרכז לענייני חינוך. הם שוחחו ביניהם כמעט מידי לילה, כאשר הרב חודקוב מחזק את ידיו לשמור על 'החיידר' היחיד בהולנד. פעמים רבות עלה הרבי על הקו והאזין לשיחות ביניהם.

כשנרגעו מעט העניינים, כתב לו הרב חודקוב: "שמחנו לקרוא כי בעזרת השם יתברך מסתדרים ענייני החדר החדש באופן טוב ובדרכי שלום. ות"ח ת"ח על תמונת החדר ששלח לנו המראה פניהם המאירות של התלמידים שיחיו. פרישת שלום לכל חבריו שיחיו המתעסקים בהחדר..."

הבן, ר' עוזיאל כהן, נזכר במאורעות שעברו עליהם באותם ימים: "היו אלו שנים קשות מאוד. היתה מלחמה יום-יומית, והקושי היה כפול, כיוון שגם ידידים הפנו עורף ונלחמו בנו ללא הרף. כל זאת במקביל לכך שאבא נדרש לגייס משאבים כספיים להחזקת החדר, שמשפר תלמידי הלך וגדל תוך תקופה קצרה. חשוב לציין שהרבי שלח סכומי כסף ניכרים לאחזקת 'החיידר'."

"כמה חודשים התקיים 'החיידר' בבינתון; בזמן הזה ניסה אבא לקבל מהשלטונות מבנה מתאים, אבל הניסיונות לא עלו יפה. כך נמשכו הדברים בניגיעה רבה עד שאבא עשה מעשה 'פרטיזני': בוקר אחד לקח את התלמידים ונכנס עמם למבנה של בית ספר סמוך שלא פעל זמן רב. לא הועילו פניות ותביעות השלטונות לפנות את המבנה. אבא עמד על כך שממשלת הולנד חייבת לדאוג לבניין מתאים ל'חיידר'."

רק לאחר שמספר התלמידים גדל באופן משמעותי, קיבל 'החיידר' הכרה רשמית מצד משרד החינוך ההולנדי. ההכרה הרשמית גררה בעקבותיה עזרה רבה מצד גורמים רשמיים.

מימין: עם האדמו"ר מבאבוב זצ"ל בחיידר בהולנד. **משמאל:** כתבה בעיתונות ההולנדית על ר' אורי

שנת תשל"ה

לבנות קומפלקס מפואר שהכיל בנינים עבור התלמידים והתלמידות.

גם הבניה הזאת לא נעשתה בקלות. תלאות רבות עבר עד שנמסר לו שטח מתאים, ואז החל לגייס חמש-עשרה מליון דולר לבניית הקומפלקס המפואר. למרות גילו המבוגר (שמונים וארבע!) דאג בעצמו לכל פרט בבניית הבניינים בני השלוש קומות. הוא חשב על כל דבר, אפילו על מעליות מיוחדות שיתאימו לתלמידים מוגבלים פיזית. תוכניות הבנייה נמסרו קודם לכן לידי הרבי, שעבר עליהן ונתן את ברכתו להצלחת הבנייה.

בחודש שבט תשנ"ד חגגה הקהילה היהודית באמסטרדם את חנוכת הקומפלקס המפואר של היידיד. לקראת יום חגה של הקהילה בכלל, ושל ר' אורי בפרט, הגיעו למעמד רבנים ואישי ציבור רבים, ובראשם שרי ממשלה ואחות המלכה (הממלאת את מקומה בהיעדרה). בחגיגה צוינה שנת העשרים לייסוד של היידיד. הנואמים כולם שיבחו את ר' אורי כהן על שבמשך עשרים שנה פעל במרץ לפיתוחו של היידיד מבלי להתחשב בגילו המופלג.

ר אורי מעולם לא חשב על עצמו, המחשבות שלו היו נתונות לכל יהודי באשר הוא. לא פלא אפוא שמוחו הגה רעיונות מגוונים – ולעיתים אף נועזים – כדי לסייע ליהודים הנמצאים במיצר.

בתחילת שנות היו"ד, ביקש לארגן הגירת יהודים מארצות מצוקה, וליישבם במושבות הולנדיות באיי דרום-אמריקה. כששטח את תוכניותיו בפני הרבי, נתן לו הרבי להבין כי לא כדאי להמשיך בתוכנית זו, ולמרות שהתכניות היו מגובשות ומפורטות, הן ירדו מסדר יומו.

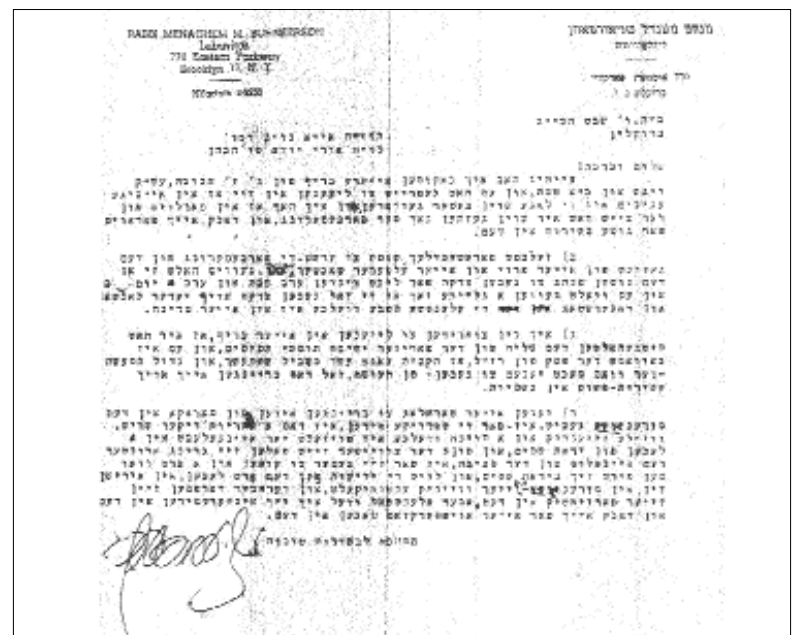

לאמסטרדם שבהולנד. "עזרתי לר' אורי לייסד את היידיד" – הוא מספר – "לא רבים יודעים כי השם היידיד ניתן על יד הרבי בעצמו, שדאג ליידידו כל השנים."

הרבי ליווה את הקמת היידיד בצורה אישית וקרובה מאד. אני זוכר שבימי הבראשית, החיידר עמד בפני קשיים עצומים. נתאר לעצמנו, שהחוק בהולנד קבע שבבית ספר רישמי חייבים להיות מינימום 164 תלמידים, ואילו אצלנו למדו 24 תלמידים. באחד הימים קיבל ר' אורי הוראה מהרבי להתחיל ליצור קשרים עם אנשי ממשל על מנת לקבל הכרה ליידידו. זה היה מעבר לכל היגיון, אך ר' אורי עשה כפי שצווה, רקם קשרים במקומות הנכונים, ואכן הקשרים האלו סייעו וקיבלנו הכרה ממשלתי מלאה!"

בתחילת שנות היו"ד, ביקש לארגן הגירת יהודים מארצות מצוקה, וליישבם במושבות הולנדיות באיי דרום-אמריקה. כששטח את תוכניותיו בפני הרבי, נתן לו הרבי להבין כי לא כדאי להמשיך בתוכנית זו, ולמרות שהתכניות היו מגובשות ומפורטות, הן ירדו מסדר יומו

ע מימין: מכתב ששלח הרבי אל ר' אורי כהן. משמאל: ר' אורי עם ירדו ר' יוחנן ספרנאי

מאירן.

כידוע, לאחר עלות חומייני לשלטון בעקבות הדחת השאח, נקטו השלטונות ביד קשה כלפי היהודים, ובמקביל לא אפשרו להם לצאת מהמדינה. הסבל היה רב, ויהודים רבים ניסו בדרכים-לא-דרכים להבריח את הגבול.

באחד הימים הצליח יהודי מסוים לברוח מאירן ולהגיע למדינה ערבית אחרת. הלה יצר קשר עם ר' אורי וביקש את עזרתו. ר' אורי הבין שהלה נפל מהפח אל הפחת, כי גם במדינה אליה הגיע, לא מאפשרים את היציאה. לאחר בירורים נוספים הגיע ר' אורי למסקנה שאפשרויות ההברחה מהמדינה הזאת בכל זאת קלות יותר מאשר מאירן.

ר' אורי שינס מותניו ונסע לאותה מדינה, והצליח לחלץ את היהודי אל אחת ממדינות הרווחה.

בעקבות זאת נוצר קשר עם אנשי קשר באותה מדינה, והם עזרו בהברחת יהודים מאירן אליהם, ומשם דאג ר' אורי להבריח אותם למדינות חופש כמו ארצות-הברית וארץ הקודש. לאחר הגעתם של אלו למדינות מבטחים, דאג שילדי המשפחות ילמדו במוסדות על טהרת-הקודש – וזאת על יסוד מכתבו של הרבי שצריך לשמר את חיי היהדות בהם הם חיו כל השנים.

למבצע זה גייס ר' אורי סכומי עתק כדי לכסות את הוצאות הנסיעה כמו דרכונים, ויזות ומסמכים אחרים,

וכך אנו מוצאים מכתב שכתב לו הרבי בשנת תשי"ב בענין "בעיות של עולם שלם, בעיות של עמים וקהלות", כפי שהרבי כתב לו בגוף המכתב המתפרסם כאן **בפרסום ראשון:**

ב"ה, ד' אלול ה'תשי"ב
ברוקלין נ.י.

הו"ח אי"א נו"נ וכו'
מוה"ר אורי יודא הכהן שי'

שלום וברכה!

ב' מכתבך מיי"ש וכ' מנ"א נתקבלו, ושמחתי להבחין מטון כתיבתך, שהנך מרגיש קצת יותר רגוע. השי"ת יעזור שתרגיש רגוע לגמרי, ותסמוך עליו לחלוטין בזה. ומה אם השי"ת יכול להסתדר עם בעיות של עולם שלם, בעיות של עמים וקהלות וכו' וכו', הרי בוודאי שיצליח לפתור גם את בעיותיך האישיות לטוב בגשמיות וברוחניות. צריך רק לעשות כלים לקבל את ברכות השי"ת, וזאת ע"י הענינים של תורה עבודה וגמילות חסדים, שלושת עמודי העולם, עולם גדול ועולם קטן, זה האדם.

אינך מוכיר אודות בריאות שאר בני הבית, הנני מקוה שהכל שלום.

. . . בתודה ברצוני לאשר קבלת הידיעה מנציגנו הרה"ג והרה"ח וו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו' מוה"ר בנימין אלי' שי' גארדעצקי בפריז, אשר קיבל 1100 פלורין עבור עבודתנו במרוקו, למותר להאריך אודות גודל הזכות שבוה, ולפי פסק חז"ל – עשר בשביל שתתעשר, תתרום ההשתתפות לעשירות בגשמיות ועשירות ברוחניות, כפתגם אדמו"ר הזקן: הקב"ה נותן ליהודים גשמיות ויהודים עושים מגשמיות רוחניות. וכשם שבכל עניין של קדושה "מעלין בקודש", בוודאי תשתדל שהשתתפותך גם כן תגבר, ובהתאם לדרישת השעה, משום שהעבודה נעשית רחבה יותר ויותר, בעור השי"ת.

בברכה לבריאות הנכונה לו ולב"ב שי'

ופרנסה בהרחבה,

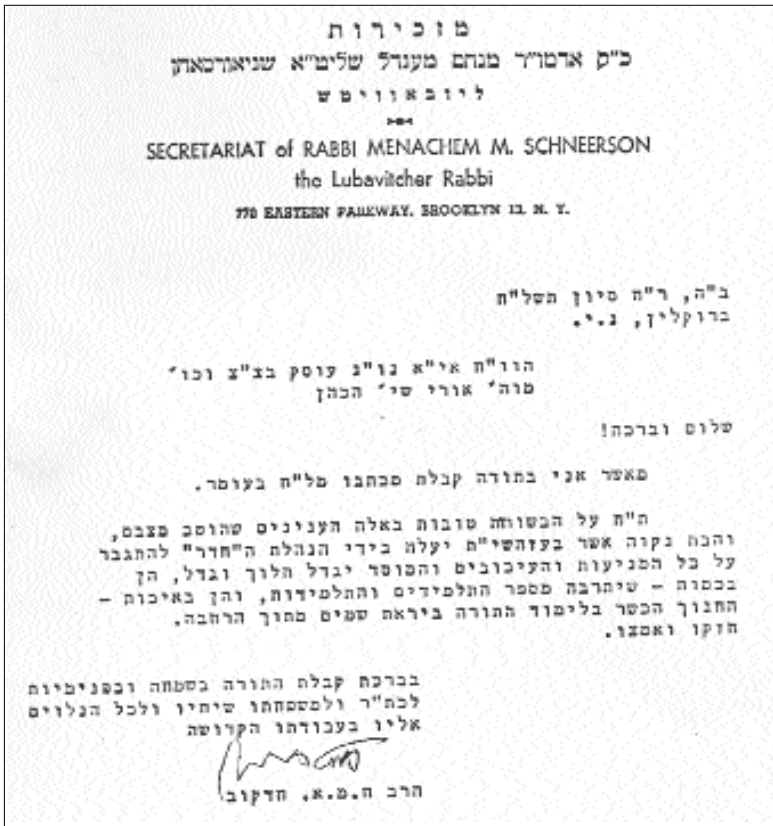
ובברכת כתיבה וחתימה טובה

חי"ק

באותה תקופה הגה תוכנית להוצאת יהודים משלוש מדינות ערביות טולטאריות: סוריה, אלג'יר ומרוקו. גם על כך כתב לרבי, ופירט את תוכניותיו. על כך השיב לו הרבי באגרת מיום ו' שבט תשי"ג:

(תוכן) "בנוגע לרעיון להוציא יהודים ממרוקו וסוריה, הרי בקשר ליהודים הספרדים, זו אחריות גדולה כיון שהם במדינה בה חיו במשך מאות שנים חיים של יראת שמיים, אולם מצד שני הבעיות האחרות מציקות, לכן מוכרח להוציאם משם". בסיום המכתב הודה לו הרבי על שעוסק בכך.

למעשה התוכניות הללו לא יצאו לפועל, אולם הן לא נגוזו. בשנות המי"ם (80) הבריח ר' אורי יהודים רבים

שנת תשל"ו

הפנים שהיה אחראי על משרדי ההגירה, המשטרה והק.ג.ב. כבר בתחילת פגישתם חיבק ר' אורי את השר חיבוק עז של ידידים וותיקים, תוך כדי שהוא דוחף לחליפתו מעטפה ובה אלף דולר... (הון עתק באותם ימים). בפגישה אחרת עם אחד מראשי הערים שר' אורי היה צריך ממנו סיוע – העניק לו את מכשיר הפקס האישי שלו... בפעם הבאה שהגיע לאותה עיר, המתין לו ראש העיר סמוך לכבש המטוס!...

לאחר חודשים של עבודה מאומצת הצליח לארגן קבוצה גדולה של ילדים אותם קיווה להציל מנזקי הקרינה.

במקביל פנה למוסדות חב"ד בישראל, וביקש מהם לקלוט את הילדים. הנהלת המוסדות לא ידעה כיצד "לעכל" את העניין, ולאחר שהגיע מענה חיובי מהרבי, החלו אנשי אגודת חסידי חב"ד לטפל בהעלאתם של הילדים. ר' אורי ליווה את הילדים עד לתחנת ביניים באירופה.

מאז החל הנושא לצבור תאוצה, ואנשי צא"ח המשיכו בפרוייקט הזה. עד כה הועלו כאלפי ילדים. יש מהם שהתקרבו לחב"ד והקימו משפחות חסידיות לתפארת.

כ בר בשנת תש"י נתוודע ר' אורי לחב"ד ולרבי מלך המשיח שעלה אז על כס הנשיאות, ומאז כל חייו צעד לאור הוראותיו של הרבי, הן בענייני הפרטיים והן בענייני הכלליים.

במשך למעלה מארבעים שנה עמד בקשר רצוף עם הרבי, במכתבים, טלפונים וכן זכה להכנס ליחידויות רבות. לא מעט יהודים פנו אליו וביקשו ממנו שיכתוב עבורם לרבי. בידי בנו ר' עוזיאל, קלסר עב-כרס המכיל מענות לאותם יהודים.

למרות זאת, לא ידוע הרבה על מעשיו ופועלו. ר' אורי היה צנוע ונחבא אל הכלים, ועל פעולותיו הכבירות מעולם לא סיפר. על קשריו הענפים עם הרבי ומזכיריו כמעט ולא שמעו אותו מדבר.

בעקבות נסיון (כמעט נואש!) לאתר אודותיו חומר נוסף, התברר כי רבים עמדו עמו בקשר, אך כולם היו ממודרים זה מזה במגוון הפעולות המרתקות שביצע בחייו. הצלחנו רק לקבל אי אלו 'ניצוצות' אודותיו:

בכל פעם שר' אורי היה נוסע לרבי, הוא היה מתארח אצל הרב יצחק (איציה) גורביץ. מספר הרב גורביץ "בית משיח" כי ר' אורי עמד בקשר מתמיד עם הרב חודקוב, שאת היקפו איש לא ידע. הוא היה נכנס ליחידות פעמים רבות שם שהה זמן ארוך יחסית, ואף זכה לקבל הרבה מכתבים. "לאחר שהיה יוצא מהיחידות, היה מדרך הטבע חוזר לביתנו, ואך דבר טבעי שהיה מספר חלק מהדברים, אך הוא תמיד חתם את פיו. שתיקה מוחלטת. רק פעם אחת, באחד מביקוריו, לאחר שיצא מיחידות, סיפר לי משימה כבידה שלשמה הגיעה.

"הוא סיפר שהרבי ביקש ממנו להגיע בדחיפות מאירופה לניו-יורק לצורך היחידות. באותם ימים עמדה

אישורי מגורים במדינות המעבר ועוד. כל זאת מלבד הסכנה הגדולה בה היה נתון בכל רגע. הסיפור הבא ימחיש זאת:

פעם, בשהותו באחת ממדינות ערב הקיצוניות, נעצר לפתע בידי אנשי המשטרה החשאית המקומית. התברר כי הוא שוחח בטלפון עם רב חשוב ממדינה מערבית, והלה הזכיר בטעות את ארץ ישראל. כנראה שהיו ציטוטים כי שעה קלה לאחר מכן נעצר. רק לאחר חקירה ארוכה ומתישה שוחרר לדרכו. המעצר לא הפחידו, והוא המשיך במעשיו למען הצלת יהודים.

מיותר לציין כי כל הפעולות הללו נעשו ללא פרסום ובחשאיות גמורה. מאות יהודים חבים לו את חייהם בגשמיות וברוחניות.

פרשיה זו נכתבה כאן בקיצור נמרץ, כאשר רוב הפרטים רבים עדיין לוטים בערפילי הסוד, לבקשת המשפחה, כדי לא לחשוף אנשי קשר או מדינות שסייעו לר' אורי, ועדיין עושים זאת.

ב שנת תשמ"ו (1986) דלפו חומרים רדיואקטיביים מהכור האטומי הממוקם בסמיכות לעיירה צ'רנוביל שבאוקראינה. אלפים מתו, ומאות אלפים חלו במחלות קשות.

מדינות מערב אירופה יזמו פרויקטים מיוחדים לקליטת קבוצות ילדים מהאזורים הפגועים. המטרה היתה להציל את הילדים שהם הנפגעים העיקריים, וזאת כיון שבתהליך הגדילה של הילד, הקרינה הרדיואקטיבית מזיקה במיוחד.

ר' אורי מצדו החל אף הוא לפעול להעלאתם לישראל של ילדים יהודיים מאזור צ'רנוביל. בקיץ תשי"ג נסע לברית המועצות, שם בדק את האפשרויות השונות. במשך כמה חודשים "בילה" בנסיעות בין משרדי הממשלה השונים ברוסיה, ובביקורים בבתי משפחות יהודיות באוקראינה ובילורוסיה.

ליוזמתו הברוכה הצטרף הרב יצחק קוגן, "הצדיק

פעם, בשהותו באחת ממדינות ערב הקיצוניות, נעצר לפתע בידי אנשי המשטרה החשאית המקומית. התברר כי הוא שוחח בטלפון עם רב חשוב ממדינה מערבית, והלה הזכיר בטעות את ארץ ישראל. כנראה שהיו ציטוטים כי שעה קלה לאחר מכן נעצר. רק לאחר חקירה ארוכה ומתישה שוחרר לדרכו

מלנינגרד". שניהם עברו מבית לבית, ובעבודה מאומצת בדקו את יהדותם של הילדים. במקביל פעלו בקרב משרדי הממשלה, כדי שיאפשרו את עליית הילדים לישראל. במהלך פעולות אלו הגיע ר' אורי למשרד שר

בהצלת יהודים. בין השאר אמר לו ר' אורי: "אם אתה זקוק לעזרתי אגיע מיד לאיזו מדינה שאדרש". ידיו מעבר לים לא האמינו: "אבל רק לפני כמה חודשים חגגת יום הולדת התשעים, איך אתה ממשיך לעבוד במלוא המרץ?"...

בחודשים האחרונים לחייו עמל על הקמת פרויקט יחודי; כולל מודרני, בו ילמדו אברכים גמרא ופוסקים בעזרת מחשבים ואמצעים טכנולוגיים מגוונים. בזמן שהותו בבית בנו בירושלים בחודש תשרי השנה, אמר לבני המשפחה "חסר לי רק מליון דולר להקמת הכולל, ואם הייתי צעיר הייתי עושה את המיליון בתוך שבועיים!"...

אולם הקמת הכולל התעכבה עקב מחלתה של אשתו, בה טיפל במסירות רבה. שעות ארוכות שהה ליד מיטתה בבית הרפואה, עד שביום י"ב חשון תשס"א, הסתלקה לבית עולמה.

לאחר פטירתה המשיך בתנופה מחודשת לעסוק למען הקמת הכולל, אבל הוא לא הספיק. באמצע חודש כסלו השנה לקה בלבו ואושפז בבית רפואה. בעת אשפוזו אמר לבני משפחתו וידידיו: "כבר לא אוכה להגיע ליום הולדתי התשעים ואחת"...

ואכן, בכי כסלו תשס"א, הסתלק לבית עולמו, שבע ימים. מאות ליוו אותו למנוחת עולמים. הספדים לא נישאו, כפי שצויה ביום הכיפורים האחרון לחייו – "אל תספידו אותי בשעת ההלויה. רק ביום השלושים תספידו הספד קצר במשך חמש דקות בלבד". אפוף מסתורין היה בחייו, וכך גם בהסתלקותו...

צרפת למכור כמות גדולה של נשק לסוריה, והרבי רצה שישוחח עם שגריר הולנד באו"ם כדי שישכנע את ידידו השגריר הצרפתי באו"ם לבטל את עסקת הנשק. ר' אורי עשה את המוטל עליו וכמה ימים לאחר מכן חזר להולנד... לא ידוע מה עלה בגורלה של עסקת הנשק."

נכדו ר' לייבל כהן מוסיף וכותב: "אילו סבא היה רואה את הכתבה, הוא לא היה שמח כלל וכלל. בכל אופן, סבא כתב מכתבים רבים מאד לרבי, ולעתים אפילו יום אחרי יום. הוא כתב בכל ענין, הן בנוגע לעסקנות והן בנוגע לחיים הפרטיים. פעם הוא אמר לאבי ש'י (בנו) שפעמים רבות, לאחר ששלח את המכתב לרבי, עוד לפני שקיבל את התשובה – הדברים הסתדרו..."

"מלבד זאת, הרבי היה משיב לו מכתבים רבים. ברבים מהמכתבים לא מפורטים העניינים עליהם נכתבו, וכנראה שחלקם לפחות עוסקים בעניינים סודיים. רק כעת נודע לי על עיסקה כלשהי של חילופי שבויים או אוכלוסין שסבא היה מעורב בזה בשליחות של הרבי, אך הוא שמר על כך בסוד, ואיני יודע מי יודע על כך"...

ר' יוחנן ספרנאי מספר, כי שמע שבאחת היחידויות, עם היכנסו של ר' אורי ליגן עדן העליון – קם הרבי לכבודו.

בנו ר' עוזיאל כהן מוסיף "פעם אבא נכנס לבית מדרשו של הרבי בעיצומה של ההתוועדות של הרבי. כרגיל היו במקום אלפי חסידים ובית המדרש מלא עד אפס מקום. אולם כשאבא נכנס פנימה, הרבי הבחין בו מיד ופנה אליו: "ר' אורי זאגט לחיים!"

במכתביו של הרבי, ניתן ללמוד רבות מהמילים הספורות שהוסיף הרבי בכתב ידו. כמו למשל במכתב הברכה שקיבל מהרבי להולדת נכדו, הוסיף הרבי בגוכי"ק בשורת התארים את המילים: "רב פעלים" וכן את תיבת "הכהן".

התייחסות נוספת היתה במכתב כללי-פרטי מיום "יועש"ק פ' כי תשא ה'תשכ"ה" הוסיף הרבי בסיום המכתב בגוכי"ק: בשאלת הישיבה שכותבה – כדאי שיתיעץ עם העסקנים י"ש שמכירים – האם ימצאו מלמדים, מנהל וכו'.

ברכה לבשו"ט בכלל ובפרט – כולל הרחבת הפרנסה בגו"ר.

נכדו ר' אריה לייב, מוסיף ומספר על ביקורו של המזכיר הרב בנימין קליין אצל סבו: "היה זה לפני כמה שנים, כשלתע יום אחד הגיע המזכיר הרב קליין לביתו של סבא. שניהם הסתגרו בחדר ושוחחו בארבע עיניים. את תוכן שיחתם כמובן שלא סיפר. רק זאת אמר כי "הרב קליין היה בביקור בזק באירופה אז הוא 'קפץ' אלינו להולנד..."

ל מרות גילו המופלג, המשיך ר' אורי לעבוד ללא לאות בתחומים שונים. בחודשים האחרונים לחייו טלפן אליו אחד מידידיו בחו"ל שעסק

בשנת תשכ"ב קיבלה אלג'ריה עצמאות, והיו אז פרעות ביהודים. אורי כהן התעסק אז בהצלת היהודים משם. במכתב (באנגלית) מכ"ד תמוז תשכ"ב, שלל הרבי רעיון של אימוץ ילדי אלג'ריה "מכמה טעמים, מלבד התנגדות

שנת תשל"ז

כעשייתות הרבי התפזרו ברחובה של טשקנט

אפיית המצות נעשתה בחשאיות, ובאחד הלילות ארז החסיד חמישים קילו מצות והגיע אל הכתובת שנתתי לו. הדלת נפתחה ובפתח עמדה התובעת שעשתה כל מאמץ להכניס אותו לבית הסוהר!... החסיד נבהל והחוויר, כמעט פקו רגליו, אלא שהוא התעשת במהירות ופנה ללכת עם המצות, אלא שהתובעת עצרה אותו במקומו: "את מי אתה מחפש?" שאלה בנוקשות - - - • כך הגיעו המצות הטטריות והחמות שאפו חסידי הרבי מה"מ לביתה של התובעת הכללית בטשקנט • סיפורו המרתק של ר' בצלאל שיף מירושלים, סיפור חיים של נער חסידי צעיר בסמרקנד, המפלס את דרכו בנתיבות מים זדונים...

מאת: מנחם זיגלבוים

ר' בצלאל שיף

באוקראינה. הגעתי לשם, וכמובן שחיפשתי קהילה יהודית כדי להתפלל ולהיות עמה בקשר. תוך כדי שאני מחפש הסתובבתי ברחובות, ובין השאר הגעתי לאחד מבתי החרושת. לפתע עיני צדו את אחד הפועלים שעבד במקום והיה חבוש בכובע אוזבקי. הסתכלתי עליו והוא הסתכל עלי. התחלנו לדבר ולשמחתי הרבה התברר לי כי הלה אינו אלא יהודי דתי בשם אברהם סקבלוב. מאז היינו ביחד זמן רב. הוא לקח אותי למנין החשאי בו התפלל בשבתות. לבסוף, לפני שנפרדנו אמרתי לו שאם תהיה לו הזדמנות להיות בטשקנט הוא מוזמן לבוא ולבקר אצלי. שנתיים לאחר מכן, הגיע הלה לטשקנט ואז חיפש אחרי ולבסוף מצא אותי. אירחתי אותו בביתי בשמחה רבה כל זמן שהיה צריך להיות בעיר. באחד הימים סיפר לי כי יש לו קרובי משפחה גורים בטשקנט, "אם אומר להם שאני כאן, ארגיש לא נעים בפניהם שהנני נמצא אצל אדם זר ולא אצלם. אם

את אותם ימים של ערב חג הפסח, לא ישכח ר' בצלאל שיף כל ימי חייו, וכך הוא מספר: "כשלמדתי משפטים באוניברסיטה של טשקנט, יצא חוק חדש, אשר כל מי שלומד משפטים צריך לעבור סטאז' כשהוא עובד תקופת-מה במסגרת זו. כשהגעתי לשלב הזה חיפשתי מסגרת מתאימה לעבוד בה, ולבסוף הגעתי לעבוד בפרקליטות במחלקת עבריינות נוער. שם הייתי צריך להתחיל לעבוד על תיקים, למינים - מי לדין ומי לחסד, ולהכין תיקי אישום. עוד קודם לכן, נשלחתי לעבוד במחלקת התביעה במחוז קרפטים

"זה לא רק עבורי, כל בני המשפחה שלי הנם קומוניסטים אבל כולם מעוניינים במצות, אך איש לא מעז ללכת לקנות אותם בעצמו. לכן אני מציעה שתביא לי ואני אחלק אותם בין כולם". הסכמתי.

העבודה עם המצות הוטלה על אחד מאנ"ש שכבר קודם לכן הספיק לשבת בבית הסוהר. היה זה לאחר שחרורו של ר' מוטל קוזלינר שסידר לו את עבודת המצות כדי שיהיה לו ממה להתפרנס. מובן שזו היתה מאפייה עצמית וחשאית היתה ללא תנאי.

הגעתי אליו אפוא ואמרתי לו שמישהו הזמין 50 קילו – כמות שהביאה עמה רווח הגון – ונתתי לו את הכתובת לאן להביא את המצות לאחר שהתיינה מוכנות. לא סיפרתי מי האיש שהזמין. רק כתובת עלומה היתה רשומה על הפתק.

האפייה אכן נעשתה בחשאיות ובמהירות רבה, ובאחד הלילות ארוז הלה את חמישים קילו המצות בניילונים ובניירות, עטף את הכל כראוי, והגיע אל הכתובת שנתתי לו. בשקט הוא עלה לקומה השנייה, צלצל בדלת ומי פותחת לו את הדלת? – התובעת שקטרגה נגדו בבית המשפט ועשתה כל מאמץ להכניס אותו לבית הסוהר!...

הלה נבהל והחוויר, כמעט פקו רגליו, אלא שהוא התעשת במהירות ופנה ללכת עם המצות כדי שהאשה התובעת תחשוב שנקישתו על דלת ביתה היתה בגדר טעות בלבד, אלא שהיא עצרה אותו במקומו:

"רגע, את מי אתה מחפש?" שאלה.

הוא החל להתנצל והסביר כי טעה בדלת, אבל היא התעקשה ועמדה על שלה "אז את מי חיפשת? אני מכירה את כל הדיירים בבנין".

"לא תודה, אני אמצא לבד"...

היא לא הרפתה ממנו והוא הבין כי לא יוכל להתחמק עוד, ונאלץ לספר את האמת, כי באמתחתו יש

שנות הבחרות

כן אהיה אצלך כל הזמן ורק ביום האחרון שלי בטשקנט אלך לבקר אותם ואומר להם שכעת הגעתי למשך יום בלבד".

כך אכן עשה. הוא התארח אצלי בשבת וביום האחרון לשהותו בטשקנט הלך לבקר את בני משפחתו. קודם לכן סיכמנו שאבוא להיפרד ממנו בשדה התעופה. בשעה היעודה הגעתי לשדה התעופה, והנה אני רואה אותו מרחוק פוסע בניחותא כשלידו נמצאים אותם קרובי משפחה. "בוא ואכיר לך את קרובי המשפחה שלי", אמר לי בשמחה ולקח אותי אליהם. כשהתקרבותי נהיה לי חושך בעיניים. אחת מקרובותיו לא היתה אלא התובעת הכללית הראשית שתחתיה עבדתי בפרקליטות...

בהזדמנות הראשונה לקחתי אותו הצידה ואמרתי לו "אמור את האמת, מה סיפרת לה ומה היא יודעת עליך?"

לחרדתי הרבה סיפר לי כי היה לו איתה וייכוח אם עדיין יש 'אידישקייט' ברוסיה. היא טענה שכל היהדות ברוסיה כבר עברה וחלפה, אך הוא טען לעומתה שיש עדיין בחורים צעירים, אפילו בעיר שלך, שלומדים תורה ושומרים על השבת". היא לא האמינה, ואז הוא הביא אותי כמוצג חי כצעיר שומר שבת...

כששמעתי את דבריו הייתי בהלם. לא ידעתי מה לעשות ואיפה לקבור את עצמי. המצב הסתבך בעליל וידעתי שמכאן ולהבא אסור לי יותר ללכת לתפילות ולהתוועדויות בשבתות כדי שלא אסגיר את כל החבריה, שהרי ברור כי היא תדאג כעת לעקוב אחרי. מלבד זאת הייתי צריך להזהיר גם את החברים שלא יצרו איתי קשר מחשש למעקב ולסכנה כדי שגם הם לא יסתכנו. הבנתי שאת הכל איבדתי בו זמנית, את ההתוועדויות, את השיעורים והתפילות, וגם מצב העבודה והתואר עליו טרחתי והשקעתי כה רבות – הכל היה בסכנה.

יומיים לאחר מכן לא העזתי ללכת לעבודה. לא העזתי להראות את פרצופי "היהודי-דתי" בפני התובעת הכללית שרק חיפשה צעירים כמוני להושיב מאחורי סורג ובריח. מאידך, ידעתי שאני חייב לחזור, ואיני יכול להיעלם סתם-כך לפתע פתאום. שברתי את ראשי מה לעשות. בסופו של דבר החלטתי לחזור לעבודה, ויהי מה. השתדלתי להיראות כתמיד, אדיש ושלוו.

אז אז הבחנתי שהיא מתחילה לעזור לי. היא נתנה לי חופש פעולה מלא, עזרה לי בתיקים המשפטיים. אם לפני כן היו לי טרדות איך להתחמק מעבודה בשבת, הרי שמאז שכחתי מה זה להופיע לעבודה בשבת, ומהי עבודה בימי חגים. הפרקליטה הראשית הגנה עלי בכל... – רווח והוקל לי.

באחד הימים ניגשה אלי ושאלה בשקט אם אני יכול להשיג עבורה מצות לחג הפסח?

"בוודאי, השבת, כמה את רוצה?"

"50 קילו יספיקו".

"50 קילו מספיקים לגדוד צבא", השבתי נדהם.

שנת תשל"ח

מצות.

"אז מה אתה שותק, בוא והכנס..."

באותו לילה הגיע אלי מוטל קוזלינר ונתן לי 'חלקי הגון': "השתגעתי?" – גער בי נמרצות – "האיש כמעט קיבל התקף לב על סף ביתה..."

אגב, אותה גברת מהפרקליטות עלתה לארץ לפני מספר שנים ומתגוררת כיום באחת הערים הגדולות...

נולדתי בסמרקנד לאבני החסיד ר' יוסף שיף בסמרקנד. מעלי יש עוד שני אחים, ר' אריה לייב, ור' גרשון ואחותי הנשואה לחסיד ר' אברהם חן.

אבא היה עסקן ציבורי ממדרגה ראשונה. הוא היה פקיד בממשל בסמרקנד והיה אחראי על כל מפעלי התעשייה באזור. מלבד זאת הוא גם שימש כמזכיר השני של המפלגה בעיר, תפקיד חשוב ורב עוצמה.

על אף מעמדו, ביתנו היה פתוח תמיד בפני אורחים קרואים ולא קרואים. רבים אכלו ולנו בביתנו. על שולחן השבת שלנו התארחו אורחים רבים, יהודים מכל הסוגים ומכל העדות והחוגים. בתקופה מסוימת חזרו ממחנות העבודה הרבה צעירים ציוניים, שנאסרו בגלל השתייכותם הציונית, ובדרך עצרו בסמרקנד. איפה ניתן היה לאכול? – כולם ידעו שאצל ר' יוסף שיף, וכך הללו הגיעו לביתנו.

היו שם ציוניים, "הבונדיסטים", אנשי "ביתר" ואנשי "השומר הצעיר", ועוד רבים. סעודת שבת הפכה לזירת וויכוחים ביניהם, מי מהם אשם במאורעות, וכן מקום לדיווחים ופרשנויות שונות.

לא היה קל לארח אנשים כאלו. היו אסירים משוחררים שהגיעו לביתנו, ומצבם הנפשי היה מסוכן. הם היו ממורמרים וקשי-יום, והיו מסוגלים לעשות כל דבר. אני זוכר שכשישנו בביתנו אורחים "חשודים", אמא היתה אוספת את כל כלי הברזל שבבית ומחביאה אותם כדי שאחד מהם לא יקום ויכה בהם מישהו...

החקירה הראשונה אותה עברתי בחיי, זכורה לי מעת היותי ילד בכתה א'. השוטרים תפסו אי-סדרים בבית המלאכה של המשפחה. באחד הימים הגיע לביתנו שוטר עם צו זימון עבורי ועבור בן דוד שלי, שביום פלוני עלינו להתייצב במטה המשטרה כדי לתת עדות נגד אבא. מכיון שזה היה עסק משפחתי, ודבר זה היה אסור, כי למעשה הכל היה שייך לממשלה. היינו צריכים להעיד שאנחנו אכן יודעים שכל המשפחה שלנו עבדה בבית המלאכה.

ביום המיועד, קודם שהלכנו, אמא ניגשה אלי, נשקה לי ואמרה "אני יודעת שאתה ילד פיקח ואתה יודע לאיפה אתה הולך, מה ואיך לענות. אל תבהל מהם, הייה חזק והי יברך אותך."

(צוחק) הלכנו לשם עם שקית אוכל ביד כמו לבית הספר. המתנו בחוץ ואחד השוטרים הכניס אותנו לחדר, הושיב אותנו והחל לשאול שאלות. לאחר מכן רשמנו תצהיר בכתב הילדותי על פי מה שאמרו לנו לכתוב. כעבור מספר דקות נכנס לחדר חוקר שהיה מוסלמי-טאטארי הוא קרא את הדפים וחיידך, ואחר אמר "טוב ילדים, כעת לכו הביתה..."

בילדותי הלכתי לישקולעי (לבית הספר הממלכתי), שם חונכנו בדרך הקומוניזם, אך כשהגענו הביתה היינו צריכים לשכוח מהכל ולהתיישב ליד גמרא או חומש ולהתחיל ללמוד. הסבא, החסיד הרב ירחמיאל חדש נטל על עצמו את משימת חינוכנו, וכשהיינו מגיעים הביתה

ל צורך הראיון עם ר' בצלאל שיף הגעתי למשרדי מפלגת "ישראל בעלייה" שלבב ירושלים. ר' בצלאל משמש כמנכ"ל המפלגה, וממשרדים אלו הוא מנהל את הפעילות העניפה של המפלגה ברחבי הארץ.

במשרדים הצפופים עומדים עשרות עולים חדשים וותיקים, בהמתנה שהפקידים יטפלו בעניניהם. ביניהם מסתובב ר' בצלאל חבוש בקסקט שלו, ציצייתו משתלשלת לצידו וזקנו מעיד יותר מכל על עובדת היותו שומר מצוות. אצל העולים החדשים הממתינים במשרד, המושג "שומר מצוות" הוא מושג רחוק ולא מוכר. הם מביטים בו בהשתאות. רק הרוסית המתגלגלת מפיו מסגירה את עובדת מוצאו.

זה שנים רבות שר' בצלאל עוסק בפעילות ציבורית עניפה הקשורה ליהדות רוסיה. במקביל לעבודתו במפלגה, הוא משמש כמנכ"ל הארגון שמי"ר, ואחראי על עשרות הפרוייקטים של הארגון, ובהם הוצאת הספרים המרשימה. בשנים האחרונות הוא מרבה לנסוע לערי רוסיה, שם חשף לראשונה עשרות תיקי חקירה של חסידים ודמויות הוד שנחקרו בידי הקלגסים הארוורים. אם לא די בכך, לאחרונה הוא גם התמנה לראש מחלקה בהסתדרות החדשה מטעם המפלגה.

קשה היה למצוא אצלו שעה קלה פנויה כדי לשמוע ממנו מעט על זכרונותיו. אבל בחריצותו הרבה הוא

בשעה היעודה הגעתי לשדה התעופה, והנה אני רואה אותו מרחוק פוסע בניחותא כשלידו נמצאים אותם קרובי משפחה. "בוא ואכיר לך את קרובי המשפחה שלי", אמר לי בשמחה ולקח אותי אליהם. כשהתקרבתי נהיה לי חושך בעיניים. אחת מקרובותיו לא היתה אלא התובעת הכללית הראשית שתחתיה עבדתי בפרקליטות...

הוכיח כי הוא מסוגל גם לזאת. כל טרטורי הטלפון והפלאפון, עשרות ההודעות שנערמו על שולחנו – נשכחו לשעה קלה, והוא חזר בנוסטלגיה על מאורעות מסעירים שעברו עליו בשנות ילדותו ונעורות.

היה קל יותר.

גם בבית הספר הזה השתדלנו שלא לבלוט יתר על המידה, אלא שבאחד הימים גילה אחד המורים שאנחנו שומרי מצוות, כיוון שלא הופענו בבית הספר בחגי ומועדי ישראל.

העונש היה מאד לא נעים, המנהל העמיד את כל תלמידי בית הספר במגרש הגדול, הוציא את שלושתנו מהשורה והעמיד אותנו לפני כולם ואמר – "רואים אתם דוגמא רעה?! גם לאחר חמישים שנה של שטון קומוניסטי טוב ומשובח הם עדיין נשארו יהודים מאמינים".

כילדים זו היתה עבורנו בושה צורבת. כל אחד מאתנו נגמם משהו על כך שלא באנו בחגים. אהרונצ'יק צעק אני חולה ולכן לא באתי. מכל מקום הבנו שהגיע הזמן לעזוב את המקום ולהתפזר במקומות אחרים. עברתי אפוא ללמוד בבית ספר אחר, ואלעזר גורליק נסע ללמוד בטשקנט.

בגיל 15 סיימתי את מסלול הלימודים, הוצאתי "בגרות" ועברתי ללמוד באוניברסיטת לנין בטשקנט. זו היתה האוניברסיטה הגדולה ביותר בעיר.

למחייתי עבדתי בבית מלאכה שהיה שייך למענדל גורליק. בבית מלאכה זה הכנו שלטים עבור מפעלים ובתי חרושת. עבדתי שם יחד עם עוד כמה חסידים והמצב שם היה קל מאד. האווירה של להיות ביחד עם עוד חסידים עזרה רבות. בין העובדים היה ר' ליפא קליין וחסידים רבים נוספים. ר' מענדל גורליק קבע תקנה כי על כל העובדים חובה לשבת וללמוד תורה שעתיים ביום.

המפעל הזה ייצר 'שלטי הוראות' – מהסוג ששמים

ר' בצלאל שיף מקבל דולר לברכה מהרבי

היה אומר "תורידו את השמטע הזה מכס" – בהתכוונו על רדיד שהיה מונח על הצוואר אותו לבשו הילדים בבית-הספר, ורק אז התיישבנו ללמוד תורה.

בשנת 52, כשהייתי בכתה ב' נפטר אבא ממחלה, והוא בן 53 בלבד. יתום הייתי ולמרות שהיתה לי משפחה נרחבת, הייתי צריך להתמודד עם החיים הסוערים לבד, כפי שאספר בהמשך.

הבעיות העיקריות שבבית הספר היו בשבתות. כבר מקטנות למדנו לשחק ולספר סיפורים על אצבע כואבת, או כאב ראש ועל ביקור אצל הרופא.

יחד עמי בבית הספר למדו כל ילדי אני"ש. היו שם אהרונצ'יק מקובצקי, משה לבנהרץ, האחים משה ומרדכי גורליק, ילדי משפחת פרנקל ועוד רבים אחרים. היינו כעין קבוצה קטנה ומגובשת, אך השתדלנו שלא להתבלט.

אפיזודה מרגשת זכורה לי מאותה תקופה. באחד הימים הגיעה האחות הרפואית בבית הספר כדי לעשות חיסונים לכל הילדים. הייתי ילד קטן בכתה ב' ומכיון שלבשתי ציצית, פחדתי שהיא תבחין בזה. לא ידעתי מה לעשות. החלטתי לצאת לשירותים ולהסיר את הציצית, אלא שמנהל בית הספר חסם את הדלת ופקד על כולם לעשות את החיסונים ולא נתן לאף אחד להתחמק.

ניגשתי אליו ואמרתי שאני רק רוצה לצאת לרגע לשירותים ומיד אחזור, אבל הוא ידע שכל הילדים מפחדים מהזריקה ומנסים להתחמק מהחיסון, ואמר לי ביבושת "תעשה חיסון ואחרי זה תצא". נקלעתי בין הפטיש והסדן.

לא היתה ברירה, ובסופו של דבר ניגשתי לאחות, הרמתי את החולצה בצורה כזאת שלא תבחין בציצית שלי. היא אכן נתנה לי חיסון ולא אמרה כלום. שמחתי שהענין עבר בשלום.

למחרת בבוקר כשהגעתי לבית הספר, עברתי בפרוודור וראיתי אותה עומדת ליד פתח המרפאה שלה. "היי ילד, בוא הנה", פקדה עלי בשעה שהבחינה בי. אמרתי לעצמי, 'הו, עכשיו יתחיל הסיפור'. היא הכניסה אותי לחדר ושאלה אותי בשקט "מה זה שהיה אצלך טלית או תפילין?" – מגמתתי ואמרתי שזו ציצית. אור ניצת בעיניי, "גם לסבא שלי היה כזה", אמרה ונשקה לי בחיבה ושיחררה אותי לשלום...

כאמור, אחר הצהרים הוקדש ללימוד תורה. תקופה ניכרת למדתי אצל החסיד ר' שמואל נודל. תקופה מסויימת למדתי גם אצל ר' חיים זלמן קוזלינר, ומאוחר יותר למדתי גם אצל ר' זלמן בובער. לימוד התורה היה אומנם חצי יום בלבד, אבל אני יודע שמהמלמדים שלנו קיבלנו יותר מאשר כל ילד אחר כיום, משום שכל אחד מאותם מלמדים היה ידען גדול וחסיד מופלג. ומאידך, לא היו להם הרבה ילדים לחנך ולכן השקיעו בנו המון.

בתחילת כתה ה', בשנת תשי"ז, עברתי ללמוד בבית ספר מיוחד לילדים עובדים. היינו בכתה הזאת שלושה מילדי אני"ש, אהרונצ'יק מקובצקי, אני ואלעזר גורליק. למה עברנו? – משום ששם לא היו לימודים בשבת, וכך

שנת תשל"ט

באוניברסיטה יחד אתי למדו כמה סטודנטים יהודים נוספים. ובכל שבת הלכנו רגלית למנין התפילה מרחק של שעה וחצי הליכה. היינו מגיעים לתפילה, ועושים קידוש ונשארים להתוועדויות. לא פעם התוועדו ר' מענדל פוטרפס ור' בערקה חן. מובן שלצד לימודי היה לי קשר הדוק עם חסידים, והיה לי זמן קבוע ללימוד תורה.

בגיל 22 סיימתי את לימודי באוניברסיטה וחזרתי עם תעודה לסמרקנד ואז התחלתי בעצמי למסור שיעורים לבחורים.

לאחר מותו של סטאלין, המצב הכללי נהיה קל יותר. עד אז היו ימים טרופים ומסוכנים שאיש לא ידע כיצד ייגמר היום. המצב רוח השתפר קמעה, והיתה התאוששות קלה גם מבחינת רדיפות הדת.

בשנת תשכ"ז הקימו ארבעה צעירים את ארגון חמ"ה – "חבורת מזכי הרבים", ארבעת המייסדים היו משה ניסלביץ', שני אחי, גרשון ואריה לייב, וכן בערלי זלצמן. עדיין שמורה אצלי תמונה כיצד הארבעה עשו הסכם בתוקף למען הארגון, בנותנם ידים אחד לשני.

הם החלו לארגן שיעורי תורה, ופעילויות להפצת יהדות. עד אז הרבה מהעול היה מונח על כתפי ההורים, וכעת הכל היה יותר מסודר ומאורגן.

כאמור, התייתמתי מאבא בהיותי בכתה ב'. מאורע טראגי קרה, ושבע קודם חתונתי הסתלקה אמי מורתי. לאחר שקמתי מהשבעה באו אלי אנשי חמ"ה והצעה בפיהם "כיון שבין כה אתה צריך לומר קדיש, אז תהיה 'מלמד', ותארגן גם מנין. הסכמתי ולקחתי על עצמי ללמד ילדים תורה. היו לי כשלושים תלמידים אותם לימדתי בקביעות.

מלבד זאת היו אצלי גם כמה חברה שהגיעו מחוץ לסמרקנד והם התגוררו אצלי בבית, ישנו ואכלו אצלי ויחד למדנו תורה. אלו היו צעירי אג"ש או צעירים מהקהילה הבוכרית בעיר. כבר אז הייתי פעיל, ודאגתי בין השאר גם להדפיס ולשכפל שיחות של הרבי שהוברחו אלינו בצורות שונות.

בהקשר לכך אני רוצה לספר סיפור לא שגרתי. באותה תקופה, נסעתי פעם באופנוע ברחובות העיר, ובתוך מעילי היה ספר שיחות של הרבי שהוברח אלינו בצורה כלשהי. לפתע הרגשתי חבטה עזה והועפתי כמה מטרים קדימה. התברר שמכונית פגעה בי בעוצמה רבה. הרגל שלי נשברה במקום והכאבים היו עצומים. הסתכלתי סביבי ולגודל חרדתי ראיתי כי כל השיחות שהיו במעילי התעופפו והתפזרו סביב.

בין כה וכה אנשים החלו להתאסף מסביב כדי להגיש לי עזרה, ואני כולי חרד מתחיל לאסוף את השיחות כדי שלא אתפס "על חס". וכך כשרגלי שבורה אני אוסף את הדפים ומניח אותם בכריכה וחושב למי אתן את זה, כדי שהם לא יתגלו בעת הטיפול בי. לפתע הבחנתי בין האנשים בדמותו של בן-ציון גולדשמיד. הושטתי לו את הספר ביד ומיד לאחר מכן התעלפתי מעצמת הכאבים...

בבתי חרושת ובמקומות עבודה, כגון: "לא להתקרב למכונה בשעת עבודתה", "ללבוש כפפות", על איזה כפתור ללחוץ ראשון ועל איזה ללחוץ שני, וכדומה. החוק הרוסי קבע שבכל מפעל צריך שיהיה שילוט ברור ודרכי התנהגות במפעל. ההוראות נכתבו על גבי דפים שחולקו בין העובדים, וכן על שלטים גדולים שנתלו בכניסה לכל מפעל.

רוב העובדים במפעל הזה היו יהודים, ומלבדם היו גם כמה "נציגים" גויים, שהרי לא שייך שמפעל יתפקד כשכל העובדים בו הם יהודים בלבד. דבר זה היקל עלינו הרבה בשבתות. סיכמנו עם העובדים הגויים שלא יגיעו לעבוד בשבת וכולנו ניהנה מחופשה. כך רוב שבתות השנה המפעל היה סגור.

העבודה המשותפת במפעל הביאה בעקבותיה הרבה אפיזודות וקוריוזים קטנים. כדי להכין את השלטים הללו היו שתי דרכים: האחת ידנית, לעשות כל שלט מחדש. מחירו של שלט כזה עשרים רובל. ואילו הדרך השניה – האסורה – היתה העתקה משלטים קודמים. מחירו של שלט משוכפל היה עשרים קופיקות בלבד.

מובן שהרווח היה עצום. בגלל העבודה הזאת קיבלנו גם הטבות שונות בגלל שחומרי הצבע שכביכול "נאלצנו" לעבוד איתם היו רעילים ומסוכנים – ובשל כך קיבלנו תלושים נוספים לקניית לחם וחלב...

אני זוכר, שפעם הגיע למפעל מפקח עבודה כדי לעשות ביקורת. קודם שהגיע היינו שופכים על הרצפה הרבה חומרים רעילים וכשהלה נכנס פנימה היה צריך לסתום את האף בגלל הריח החרוף. הלה שאל בפליאה 'איך אתם מוכנים לעבוד במקום כה מסוכן? האם תמורת כסף אתם מוכנים לעשות הכל?'

באחד הימים נודע לנו כי בשבת הקרובה אנחנו צריכים לקבל משכורת מהמפקחת. מובן שבכל שבת לא

"היי ילד, בוא הנה", פקדה עלי בשעה שהבחינה בי. אמרתי לעצמי, 'הו, עכשיו יתחיל הסיפור'. היא הכניסה אותי לחדר ושאלה אותי בשקט "מה זה שהיה אצלך טלית או תפילין?" – גמגמתי ואמרתי שזו ציצית. אור ניצת בעיניה, "גם לסבא שלי היה כזה", אמרה ונשקה לי בחיבה ושיחררה אותי לשלום...

הגענו לעבודה, והמנהל הגוי ידע שאיננו עובדים בשבת, כך כשהיינו צריכים לקבל את המשכורות התחנן שנבוא: "אינכם רוצים לעבוד? – לא צריך! אבל תבואו לפחות לקבל את הכסף..."

אמור, באותה תקופה עבדתי בשעות הבוקר במפעל, ואילו בשעות אחר הצהרים למדתי משפטים באוניברסיטה.

קבוע שהכיר אותי, והוא הביא אותי למקום בו גדלו הרבה עצי תמר סמוך לשפת הים. השוטר קיבל ממני כסף והוא היה ממתין לי ברוב כבוד. הוא גם דאג להשיג לי סולם ומסור וכך חתכתי כעשרה לולבים עבור כל הקהילה.

לאחר מכן המשכתי בדרכי לכותאיסי שם קטפתי הדסים שגדלו לרוב בחצר בית הכנסת. כך היה מידי שנה.

הפחד אז היה כה גדול שפשוט לא הרשתי לעצמי להתעלף, רק לאחר שהעברתי את האוצר לידיים נאמנות. כשגמרתי לעשות את שלי התעלפתי...

לאחר תאונת הדרכים שכבתי זמן רב כשרגלי חבושה בגבס. כיון שכך ארגנתי מנין תפילה אצלי בבית. באחד הימים באמצע התפילה, לפתע נכנס הביתה שוטר. כבר אי אפשר היה להספיק ולהביא כלום משום שעל השולחן היו נרות דלוקים וכן סידורים עם תרגום לרוסית. השוטר בדק מה נעשה, ולאחר מכן פתח את הסידור והחל לדפדף כדי לזהות את הספר. הוא החל לקרוא את מילות הקדיש שהיו רשומים באותיות הרוסיות. "יתגדל ויתקדש שמה רבה", קרא ברוסית עילגת. היה זה שוטר אוזבקי לא חכם במיוחד, והיה זה מחזה משעשע לשמוע אותו קורא כמעט את כל הקדיש מילה במילה, בעוד שאינו מבין מילה.

לפתע פנה אלי ושאל: איזו שפה כתובה כאן? שיקרתי ועניתי שזו ערבית. "לא. זה לא נראה לי ערבית", השיב באי-אמון, סגר את הסידור ועזב את הבית...

באחד הימים באמצע התפילה, לפתע נכנס הביתה שוטר. כבר אי אפשר היה להספיק ולהביא כלום משום שעל השולחן היו נרות דלוקים וכן סידורים עם תרגום לרוסית. השוטר בדק מה נעשה, ולאחר מכן פתח את הסידור והחל לדפדף כדי לזהות את הספר...

מ כיון שהורי כבר הסתלקו, ואני גרתי לבד, קיבלתי על עצמי לעשות הרבה שליחויות עבור אנ"ש – דברים שהיו בגדר סכנה גדולה.

במשך שבע שנים נסעתי מידי שנה לגרוזיה כדי לקטוף לולבים והדסים לקראת חג סוכות. את האתרוגים קיבלנו מחו"ל, וערבות ניתן היה להשיג גם בטשקנט. בכל שנה יצאתי מיד לאחר ראש השנה במטרה לחזור לפני יום כיפור. יצאתי לדרך והגעתי לטביליסי שם כבר היה שוטר

הערב רד על ירושלים, השעה מתאחרת ר' בצלאל ממחר לעיסוקיו. "נמשיך לספר בפעם הבאה", הוא אומר ונעלם במורד המדרגות. סיפורו של נער צעיר המפלס את דרכו בנחשולי המים הזידוניים של רוסיה בשנים הטרופות לנוכח כל הקשיים.

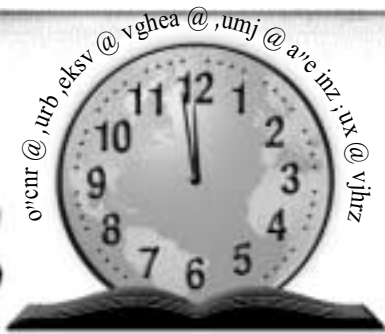
לוח זמני ומועדי חג הפסח

זמני חודש ניסן – ראה עמוד 112

איסורי חמץ			
	שריפה	איסור אכילה	איסור הנאה
ירושלים	10:38	9:34	10:38
תל אביב	10:39	9:35	10:39
חיפה	10:38	9:34	10:38
ניו יורק	11:53	10:48	11:53
פריז	12:47	11:40	12:47
סידני	10:59	10:02	10:59
לונדון	11:56	10:48	11:56

הדלקת נרות		הדלקת נרות		
יום טוב שני		יום טוב ראשון		
כניסה	יציאה	כניסה	יציאה	
		6:41	6:40	ירושלים
		6:44	6:43	תל אביב
		6:44	6:43	חיפה
8:13	8:12	---	8:11	ניו יורק
9:22	9:21	---	9:21	פריז
8:40	8:40	---	8:38	לונדון
6:17	6:17	---	6:18	סידני

חודשי

לוח

לוח חודש ניסן

הדלקת נרות שבת הגדול פרשת צו			שקיעה		חצות היום והלילה		סוף זמן קריאת שמע		זריחה		
יציאה	כניסה		ניו יורק	תל אביב	ניו יורק	תל אביב	ניו יורק	תל אביב	ניו יורק	תל אביב	
6:41	5:24	ירושלים	7:26	6:03	12:59	11:43	9:44	8:33	6:31	5:22	יום שישי, י"ג ניסן
6:44	5:42	תל אביב	7:27	6:04	12:58	11:43	9:43	8:32	6:30	5:21	שבת קודש, י"ד ניסן
6:44	5:34	חיפה	7:28	6:05	12:58	11:42	9:43	8:31	6:28	5:20	יום ראשון, ט"ו ניסן
8:12	7:07	ניו יורק									
9:22	8:09	פריז	7:29	7:05	12:58	12:42	9:42	9:30	6:26	6:19	יום שני, ט"ז ניסן
8:52	7:41	לונדון	7:30	7:06	12:58	12:42	9:41	9:30	6:25	6:17	יום שלישי, י"ז ניסן
6:17	5:26	סידני									
הדלקת נרות ערב שביעי של פסח			7:31	7:07	12:57	12:41	9:40	9:29	6:23	6:16	יום רביעי, ח"י ניסן
ערב שביעי של פסח			7:32	7:08	12:57	12:41	9:39	9:28	6:22	6:15	יום חמישי, י"ט ניסן
כניסה יציאה			6:33	7:08	12:57	12:41	9:38	9:27	6:20	6:14	יום שישי, כ' ניסן
7:44	6:29	ירושלים	6:34	7:09	12:56	12:41	8:37	9:27	6:19	6:13	שבת קודש, כ"א ניסן
7:46	6:47	תל אביב									
7:46	6:39	חיפה	7:35	7:10	12:56	12:40	9:36	9:26	6:17	6:11	יום ראשון, כ"ב ניסן
8:19	7:15	ניו יורק									
9:32	8:19	פריז	7:36	7:10	12:56	12:40	9:35	9:25	6:16	6:10	יום שני, כ"ג ניסן
9:06	7:52	לונדון									
6:10	5:17	סידני	7:37	7:11	12:56	12:40	9:34	9:24	6:14	6:09	יום שלישי, כ"ד ניסן
הדלקת נרות שבת פרשת שמיני			7:39	7:12	12:55	12:40	9:34	9:24	6:13	6:08	יום רביעי, כ"ה ניסן
הדלקת נרות שבת פרשת שמיני			7:40	7:12	12:55	12:40	9:33	9:23	5:11	6:07	יום חמישי, כ"ו ניסן
שבת פרשת שמיני			7:41	7:13	12:55	12:39	9:32	9:22	5:10	6:06	יום שישי, כ"ז ניסן
כניסה יציאה			7:42	7:14	12:55	12:39	9:31	9:22	5:08	6:05	שבת קודש, כ"ח ניסן
7:49	6:33	ירושלים	7:43	7:14	12:55	12:39	9:30	9:21	5:07	6:03	יום ראשון, כ"ט ניסן
7:52	6:51	תל אביב									
7:52	6:43	חיפה	7:44	7:15	12:55	12:39	9:29	9:21	5:05	6:02	יום שני, ל' ניסן
8:34	7:29	ניו יורק									
9:42	8:30	פריז	7:45	7:16	12:54	12:39	9:29	9:20	5:04	6:01	יום שלישי, א' אייר
9:19	8:04	לונדון	7:46	7:17	12:54	12:38	9:29	9:19	5:03	6:00	יום רביעי, ב' אייר
6:03	5:09	סידני									
סידני			7:47	7:17	12:54	12:38	9:28	9:19	5:01	5:59	יום חמישי, ג' אייר

הערה: הזמנים מתייחסים למרכז הארץ.
באזורי ההרים והעמקים עשויים להיות
שינויים עד מספר דקות

לוח זמני חג הפסח - ראה עמוד 111

יום	ג' פרקים ליום	פרק אחד ליום	ספר המצוות
שישי י"ג ניסן	הלי נערה בתולה... בפרקים אלו. פרק א-ג.	הלי תפילין ומזוזה וסו"ת.. בפרקים אלו. פרק ח.	מייע רכ. ריח. מליית שנח. מייע ריט. מליית שנט.
שבת י"ד ניסן	הלי סוטה... בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק ט.	מייע רכג. מליית שנו.
ראשון ט"ו ניסן	פרק ד. פעמי הכן וגו'. ספר קדושה והוא ספר חמישי.. הלי איסורי ביאה.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק י.	מליית קה. של. שלא. שלב. שלג. שלד.
שני ט"ז ניסן	פרק ג-ה.	הלי ציצית.. בפרקים אלו. פרק א.	מליית שלו. שלה. שלז. שלח. שלט.
שלישי י"ז ניסן	פרק ו-ח.	פרק ב.	מליית שמ. שמא. שמג. שדמ. שמה.
רביעי ח"י ניסן	פרק ט-יא.	פרק ג.	מליית שמוח. שטט. שנ.
חמישי י"ט ניסן	פרק יב-יד.	הלי ברכות.. בפרקים אלו. פרק א.	מל"י שנב. שמו. שמו.
שישי כ' ניסן	פרק טו-יז.	פרק ב.	מליית נב. נה. נד. שנד. שס. שסא.
שבת כ"א ניסן	פרק יח-כ.	פרק ג.	מליית קסא. קסב. מייע לח. מליית קס. קנח. קנט.
ראשון כ"ב ניסן	פרק כא-כב. הלי מאכלות אסורות.. בפרקים אלו.. פרק א.	פרק ד.	מל"י שנג. מייע קמט.
שני כ"ג ניסן	פרק כד.	פרק ה.	מייע קנ. קנא. קנב. מליית קעב. קעד.
שלישי כ"ד ניסן	פרק ה-ז.	פרק ו.	מליית קעג. קעה. קעו. קעז. קעח.
רביעי כ"ה ניסן	פרק ח-י.	פרק ז.	מל"י קעט. קפ. קפח.
חמישי כ"ו ניסן	פרק יא-יג.	פרק ח.	מליית קפא. קפב. קפד. קפה. קפג.
שישי כ"ז ניסן	פרק יד-טז.	פרק ט.	מליית קפז. קפו. קפט. קצ. קצא. קצב.
שבת כ"ח ניסן	פרק יז. הלי שחיטה... בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק י.	מליית קצג. קנג. קצד. מייע קמו.
ראשון כ"ט ניסן	פרק ג-ה.	פרק יא.	מליית קא.
שני ל' ניסן	פרק ו-ח.	הלי מילה.. בפרקים אלו. פרק א.	מייע קמוז.
שלישי א' אייר	פרק ט-יא.	פרק ב.	מליית שו.
רביעי ב' אייר	פרק יב-יד.	פרק ג.	מייע קמח.
חמישי ג' אייר	נדבות פי וגו'. ספר הפלאה והוא ספר שישי.. הלי שבועות.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	סדר תפלות כל השנה.. נהגו העם.. ימלוך עלינו וכו'.	מליית סא.
שישי ד' אייר	פרק ד-ו.	נוסח ברכות התפלה וסידורן. (א) ברוך אתה.. נוסח הקדיש.. אחת באמצע.	מליית סב.